

УДК 378

DOI <https://doi.org/10.32782/health-2024.4.20>

СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ОПТИМІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ СЕСТРИНСЬКОЇ СПРАВИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН З АКУШЕРСТВА І ГІНЕКОЛОГІЇ

Филипчук Дмитро Олександрович,
доктор філософії,
викладач акушерства і гінекології
КЗВО «Рівненська медична академія»
ORCID: 0000-0002-2041-1961

У сучасних умовах підготовка медичних кадрів, особливо компетентних фахівців сестринської справи, є одним із найважливіших напрямів удосконалення системи надання медичної допомоги населенню. Якість професійної підготовки фахівців сестринської справи, безсумнівно, впливає на якість надання медсестринської, а також медичної допомоги загалом. Тому в підготовці майбутніх бакалаврів сестринської справи основна роль відводиться формуванню моделі професійної діяльності шляхом освоєння фахових і загальних компетентностей під час практичного навчання. Ключовим завданням викладача стає не просто передача знань, а стимулювання студентів на вияв ініціативи та пошук способів застосування отриманих знань під час вирішення різних проблемних завдань, формування особистості фахівців, здатних до постійного саморозвитку. Нерідко навіть відмінні знання студентами теорії не забезпечують їхню реалізацію у клініці, оскільки молоді фахівці не володіють належним чином мануальними навичками, і змушені набувати їх, працюючи безпосередньо з пацієнтами.

Практико-орієнтований підхід до підготовки бакалаврів сестринської справи в процесі вивчення дисциплін з акушерства і гінекології забезпечується використанням на практичних заняттях різних технологій, що заохочують студентів у професійну діяльність: вирішення ситуаційних завдань, case-study, виконання маніпуляцій за алгоритмом, проведення рольових ігор і занять-конференцій. Використання сучасних освітніх технологій для оптимізації навчання практичних навичок майбутніх бакалаврів сестринської справи в процесі вивчення дисциплін з акушерства і гінекології підвищує їхню творчу активність, закладає фундамент фахової компетентності фахівців, активізує пізнавальну діяльність студентів, що сприяє підвищенню ефективності професійної підготовки.

Ключові слова: бакалаври сестринської справи, інноваційні освітні технології, практичні навички, дисципліни з акушерства і гінекології.

Dmytro Filipiuk. Modern educational technologies for optimizing the teaching of practical skills of future bachelors of nursing in the process of studying the discipline of obstetrics and gynecology

In modern conditions, the training of medical personnel, especially competent nursing specialists, is one of the most important areas for improving the system of medical care for the population. The quality of professional training of nursing specialists undoubtedly affects the quality of nursing care and medical care in general. Therefore, in the training of future bachelors of nursing, the main role is given to the formation of a model of professional activity through the development of professional and general competencies during practical training. The key task of the teacher is not just to transfer knowledge, but to stimulate students to take the initiative and find ways to apply the acquired knowledge in solving various problematic tasks, to form the personality of specialists capable of continuous self-development. Often, even excellent knowledge of the theory by students does not ensure their implementation in the clinic, as they do not have proper manual skills and are forced to acquire them by working directly with patients.

The practice-oriented training of bachelors of nursing in the process of studying obstetrics and gynecology is ensured by the use of various technologies in practical classes that immerse students in professional activities: solving situational tasks, case-study, performing manipulations according to an algorithm, conducting role-playing games and conference classes. The use of modern educational technologies in optimizing the teaching of practical skills of future bachelors of nursing in the process of studying obstetrics and gynecology disciplines increases their creative activity, lays the foundation for the professional competence of specialists, activates the cognitive activity of students, which contributes to the effectiveness of professional training.

Key words: bachelors of nursing, innovative educational technologies, practical skills, disciplines in obstetrics and gynecology.

Вступ. Сучасний стан охорони здоров'я безпосередньо пов'язаний з освітою. Ідеться про цифрові медичні технології, інноваційні методи лікування та догляду за пацієнтами, активно

розвивається і фармація. Такі умови висувують перед медичними фахівцями та галуззю системи охорони здоров'я загалом вимоги постійної, безперервної освіти, освітня траєкторія кожного пра-

цівника охорони здоров'я інтегрована в складову з професійною траєкторією. Правильно вибрані методи навчання нових упроваджень у системі охорони здоров'я є надзвичайно важливим елементом у розвитку медичних сестер як фахівців.

Одним з основних напрямів у сфері медсестринської освіти є необхідність значного посилення практичного аспекту підготовки майбутніх бакалаврів сестринської справи (БСС) з одночасним збереженням належного рівня теоретичних знань [1, с. 107]. Саме стан клінічної підготовки студентів є складним завданням у роботі будь-якого закладу освіти, незалежно від його статусу та величини. Для підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності важливо розвинути у БСС аналітичні, проєктувальні, конструктивні вміння, тому характер завдань на заняттях повинен бути таким, щоб студенти мали змогу аналізувати процеси, стани, явища, окреслювати конкретні шляхи вирішення соціальних і професійних завдань. Практичні навички БСС відіграють вирішальну роль [2, с. 80]. Тому актуальними стають питання отримання практичного досвіду студентами, оптимізація процесу отримання практичних навичок, зокрема, під час вивчення дисциплін з акушерства і гінекології.

Метою статті є розгляд сучасних освітніх технологій, які сприяють оптимізації навчання практичних навичок майбутніх бакалаврів сестринської справи в процесі вивчення дисциплін з акушерства і гінекології.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення низки **завдань**: аналіз особливостей практичної складової професійної підготовки майбутніх бакалаврів сестринської справи; визначення перспективних освітніх технологій у медсестринській освіті; аналіз досвіду використання інноваційних освітніх технологій, які забезпечують оптимізацію практичної підготовки майбутніх бакалаврів сестринської справи в процесі вивчення дисциплін з акушерства і гінекології.

Методи дослідження. У межах дослідження використовувалися теоретичні методи: метод аналізу і синтезу; наукова інтерпретація конкретних педагогічних фактів; абстрагування, систематизація, порівняння та зіставлення; метод теоретичного аналізу наукової літератури з проблеми практичної підготовки майбутніх бакалаврів сестринської справи в процесі вивчення дисциплін з акушерства і гінекології. Теоретичною базою дослідження є фундаментальні дослідження у сфері медсестринської освіти, наукові роботи з проблеми інновацій у медицині

та сестринському процесі й реалізації сучасних освітніх технологій у професійній підготовці бакалаврів сестринської справи.

Результати дослідження. Проблема підготовки високопрофесійних і конкурентоздатних на ринку праці медичних працівників із медсестринською освітою набуває особливої актуальності, оскільки вимоги до рівня професійних знань, умінь та навичок медичних кадрів зростають із кожним роком. Специфіка підготовки БСС в сучасних умовах полягає в тому, що:

1) нові освітні системи професійної підготовки медсестер повинні приділяти значну увагу якості послуг з охорони здоров'я, враховуючи в сукупності такі елементи: ефективність; безпека; орієнтація на потреби пацієнтів; своєчасність; справедливість; інтегрованість; дієвість;

2) підготовка медичних працівників середньої ланки крізь призму нових освітніх технологій сприяє набуттю інтересу до формування та вдосконалення знань; удосконаленню загальних і фахових компетентностей; покращенню якості медичних послуг; розвитку індивідуальних, особистісних і психологічних особливостей студентів; активізації самоосвіти; використання творчого підходу в медсестринській діяльності та в процесі взаємодії з пацієнтом;

3) упровадження та використання елементів електронного навчання й дистанційних освітніх технологій сукупно з освоєнням практичних навичок, з використанням інноваційного підходу «освіта – наука – практика»;

4) нові підходи до організації навчання БСС передбачають застосування освітніх платформ для спілкування та виконання завдань (наприклад, MOODLE, за допомогою якої студенти отримують консультацію, проводять дискусії, здійснюють самоконтроль, регулярно проходячи тестовий контроль; вирішують ситуаційні завдання). Використання платформ Zoom дає змогу проводити семінари, дискусії, відеоуроки, демонструвати практичні навички. Практичні заняття із застосуванням засобів телекомунікаційного зв'язку Zoom передбачають використання рольових ігор, унаслідок реалізації яких студенти набувають навичок комунікації, умінь збирати анамнез, правильно оцінювати отриману інформацію, навчаються приймати рішення);

5) в організації навчальних занять підготовки БСС використовуються такі сучасні форми роботи: студійні відеолекції, які поєднують головний супровід та відеоряд; відеосемінар – передбачає безпосереднє спілкування зі студентами

в прямому ефірі на базі хмарної платформи для проведення відеоконференцій; відеозапис монологу лектора, який у відведений час зачитує великий обсяг інформації, а спілкування може відбуватися в чаті; консультації у форматі онлайн, на яких проводиться розбір клінічних випадків, особливостей діагностики, лікування та проведення маніпуляцій.

Загалом практична підготовка студентів є невід'ємною частиною їхньої професійної підготовки та забезпечується шляхом участі студентів у здійсненні медичної діяльності згідно з програмами підготовки фахівців сестринської справи [3, с. 469]. Практична підготовка БСС передбачає практичні заняття, навчальні практики, виробничі практики з проходженням таких етапів: практика з профілю спеціальності та практика переддипломна.

Однією із форм практичної підготовки БСС в процесі вивчення дисциплін з акушерства і гінекології є застосування в освітньому процесі методів ділової гри та «круглого столу», що дають змогу студентам ґрунтовніше розуміти матеріал, що розглядається, моделювати життєві ситуації, обмінюватися особистим квазіпрофесійним досвідом, а також сприяють встановленню довірчих відносин між викладачем і студентами.

Ефективним методичним прийомом на заняттях є ігрові технології, які дають змогу БСС закріпити вміння виконання маніпуляцій сестринського догляду та спостереження. Наприклад, у межах ділової гри група студентів розділяється на дві частини, учасники кожної з яких у формі рольової гри моделюють ситуації невідкладного стану в акушерстві. Це дає можливість безпосереднього використання БСС отриманих теоретичних знань, відпрацьовуються питання практичного застосування клінічних і локальних протоколів надання медсестринської допомоги за різних патологічних станів в акушерстві та гінекології з дотриманням її етапності, правил маршрутизації пацієнтки до закладу відповідного рівня акредитації [4]. Далі студенти міняються місцями і друга частина БСС залучається до оцінної діяльності, виявляючи недоліки та помилки на кожному етапі надання допомоги пацієнтці, а викладач має можливість визначити якість засвоєння матеріалу обома групами, мотивувати до закріплення здобутих знань.

На практичних заняттях під час проведення круглих столів обговорюються найскладніші теми з дисциплін акушерства і гінекології (наприклад, масивні акушерські кровотечі, шок і термінальні стани, преєклампсія, сепсис, синдром поліор-

ганної недостатності, патологія системи гемостазу тощо). Зазвичай студентам пропонуються завдання підготувати короткі презентації з розділів аналізованої теми (етіологія та патогенез, чинники ризику, клініка, діагностика, лікування тощо) у контексті сучасних поглядів та з використанням нових літературних джерел [5, с. 108]. Під час колективного обговорення теми відбувається зіставлення теоретичних знань лікарів із набутим особистим досвідом, підвищується їхній загальнокультурний рівень. Метод передбачає розвиток навчальних дискусій, під час яких БСС навчаються виступати в ролі доповідачів та опонентів, обґрунтовувати власну позицію, демонструвати рівень теоретичної та практичної підготовки. З педагогічної позиції обговорення тем у форматі «круглого столу» дає змогу здійснити повторення, усвідомлення, закріплення матеріалу, що вивчається [6], а також знайти оптимальне вирішення проблеми з урахуванням думки кожного із співрозмовників.

Не менш дієвою в оптимізації навчання практичних навичок майбутніх БСС у процесі вивчення дисциплін з акушерства і гінекології є проблемна інтерпретація навчального матеріалу, коли викладач не повідомляє знань у готовому вигляді, а ставить перед студентами проблемні завдання, спонукаючи їх до пошуку нових знань, шляхів вирішення, способів дії [7]. Цінність навчальних завдань багаторазово підвищується, якщо вони взяті з реальної медичної практики та перевершують поточний рівень студентів, а для вирішення залучаються пояснення викладача, допомога колег, самостійна робота з навчальною літературою та інтернет-ресурсами.

Також у вивченні дисциплін з акушерства і гінекології студенти вирішують клінічні ситуаційні навчальні завдання, які максимально наближені до виробничих. Вирішуючи ситуаційні завдання, БСС відпрацьовують практичні навички ігровими методами, що імітують клінічну та медико-тактичну ситуацію.

З огляду на сучасні темпи оновлення наукової інформації однією з ключових проблем педагогіки вищої школи є інтенсифікація навчання [4]. Одним із варіантів вирішення проблеми оптимізації освітнього процесу в частині набуття практичних навичок є впровадження симуляційних технологій у медсестринській освіті [5]. Навчання за допомогою віртуальних тренажерів сьогодні дає змогу підвищити якість підготовки фахівців, оптимізуючи навчання та знижуючи ризики під час роботи з пацієнтами [8].

Симуляційне навчання є підготовчим періодом набуття нових компетентностей БСС та створює ідеальні умови для навчання окремих мануальних навичок, регулярного тренування в рідкісних клінічних ситуаціях, відпрацювання взаємодії команди професіоналів, засвоєння правил ефективного спілкування. Нині варто позначити такі переваги симуляційного тренінгу:

1) навчання, наближене до реальності, що унеможливує ризики для пацієнта, де створюються умови для студентів відпрацювати навичку до досконалості, оскільки тривалість освітнього процесу не обмежена, як і кількість повторів, можлива симуляція таких втручань, що в реальній практиці зустрічаються дуже рідко;

2) оволодіння навичками в умовах симуляційного навчання нівелює стрес, який є у роботі з пацієнтом, і ризик для пацієнта. У клініці під час навчання біля ліжка пацієнта, безсумнівно, набувається цінний досвід взаємодії з різними пацієнтами, що сприяє розвитку клінічного мислення. Також існує можливість спостерігати лікувальний процес, що необхідно під час підготовки до самостійної діяльності. Однак є і певні недоліки: не у всіх студентів є можливість самостійно виконати дію, у процесі навчання велика ймовірність помилки, порушуються права пацієнта на якісне надання допомоги, не завжди можливий педагогічний контроль рівня досягнення компетентності (виконання дій з їхнім обґрунтуванням) [9]. Мінімізувати недоліки та створити умови для формування й оцінки компетентності БСС дають можливості симуляційного навчання поряд з обов'язковим навчанням біля ліжка пацієнта, яке поки що не може замінити жоден симулятор.

Симуляційне навчання під час вивчення дисциплін з акушерства і гінекології відбувається за принципом «від простого до складного». Найпростіші, початкові практичні навички клінічного обстеження в акушерстві та гінекології наочно демонструються, а потім відпрацьовуються студентами в навчальних кімнатах на муляжах і тренажерах (зовнішня пельвіометрія, огляд шийки у дзеркалах із забором матеріалу на дослідження, огляд і пальпація молочних залоз тощо).

У процесі оптимізації навчання практичних навичок майбутніх БСС значну роль відіграє соціальне партнерство між закладом освіти й установами охорони здоров'я [4], що дає змогу найефективніше організувати практичне навчання з використанням сучасних методів діагностики, лікування, реабілітації та догляду за пацієнтами. У такій взаємодії можливе максимальне узго-

дження та реалізація інтересів усіх учасників процесу взаємодії: студенти отримують навички роботи безпосередньо на майбутніх робочих місцях, а стаціонари мають змогу оцінити рівень підготовки та рівень інтегрованості БСС у колектив. Такий підхід дає змогу виявити професійні переваги й надалі полегшує соціальну та виробничу адаптацію випускників на робочому місці.

Для проведення навчальних практик доцільно залучати старших і головних медичних сестер. З одного боку, це дає змогу дещо знизити навантаження на викладачів закладу освіти, а з іншого – студенти мають змогу відразу ж поринути в роботу з реальною професійною діяльністю [5]. У розподілі баз варто дотримуватися наступності, щоб БСС змогли якнайповніше ознайомитися з роботою баз практики й адаптуватися до вимог колективу. Виробничі практики варто організувати таким чином, щоб забезпечити освоєння всіх видів професійної діяльності відповідно до майбутньої спеціальності [1]. У розподілі баз потрібно враховувати потреби лікувальних установ у фахівців сестринської справи, це дає змогу підвищити зацікавленість спільних і безпосередніх керівників практики у трансляції знань та умінь і залученні студентів до надання допомоги пацієнтам під керівництвом досвідчених наставників. Такий підхід дасть змогу збільшити кількість випускників, які прийшли працювати у відділення, де раніше проходили практики.

Висновки. Пріоритетним завданням сучасної системи охорони здоров'я в умовах дефіциту медичних працівників є забезпечення високого професійного рівня медичних кадрів, а головною метою реформування вищої школи – оптимізація якості медичної та медсестринської освіти. Глобалізація економіки та стрімкий розвиток технологій спричинили об'єднання національних освітніх систем країн Європи у єдиний освітній простір, збільшення інвестицій в інформаційні технології та людські ресурси, інтеграцію освіти з наукою та виробництвом, підвищення інтелектуалізації праці, зростання потреби в компетентних фахівцях, здатних самовдосконалюватись і готових до постійного навчання. Концепція безперервної освіти змінилася сучасною концепцією, згідно з якою професійне навчання в інформаційному суспільстві знань має продовжуватися все життя, оскільки знання та навички, отримані у ЗВО, інтернатурі, ординатурі не гарантують остаточного успіху на все життя, а у медичних працівників потрібно сформулювати вміння та бажання й надалі продовжувати навчання.

Досвід використання сучасних освітніх технологій у підготовці БСС дає змогу успішно вирішувати одне з основних завдань сучасної медсестринської освіти – формування загальних і фахових компетентностей, підвищення рівня мотивації до вивчення дисциплін з акушерства і гінекології, розвитку клінічного мислення. Сучасні освітні технології в оптимізації навчання медсестер практичних навичок дають змогу ство-

рювати й оптимізувати різні клінічні сценарії з максимальним рівнем реалістичності з використанням симуляційних технологій; ситуаційні завдання з моделювальними завданнями; ігрові методи стимулювання активної та пізнавальної сфери діяльності студентів, надаючи можливість підвищити ефективність та якість медичних втручань, паралельно поглиблюючи наявні знання, уміння, навички.

ЛІТЕРАТУРА

1. Яворський П. В. Сучасні підходи та інноваційні технології в практичній підготовці медичних фахівців. *Магістр медсестринства*. 2019. Вип. 2 (22). С. 106–112.
2. Smith J., Johnson L., Brown K. The impact of nursing education on patient outcomes: A systematic review. *Journal of Nursing Education*. 2021. Vol. 60 (2). P. 76–82.
3. Перцева Н. О., Мошенець К. І. Застосування сучасних інформаційних технологій в медичній освіті. *Перспективи та інновації науки. Серія «Медицина»*. 2021. Вип. 4 (4). С. 455–461.
4. Краснова С. А. Модель практико-орієнтованого навчання в системі підвищення кваліфікації середнього медичного персоналу. *Молодий вчений*. 2016. Вип. 16. С. 23–26.
5. Fawaz M.A., Hamdan-Mansour A.M., Tassi A. Challenges facing nursing education in the advanced healthcare environment. *International Journal of African Nursing Science*. 2018. Vol. 9. P. 105–110.
6. Мартинюк В. М., Маланчук Л. М., Маланчин І. М., Лимар Л. Є. Впровадження освітніх інтерактивних технологій у навчальний процес на кафедрі акушерства і гінекології. *Медична освіта*. 2021. Вип. 3. С. 49–52.
7. Козирацька Л. М. Застосування ігрових технологій на практичних заняттях при вивченні акушерсько-гінекологічних дисциплін. *Магістр медсестринства*. 2018. Вип. 2 (20). С. 75–78.
8. Петулько А. П., Лоскутова Т. О., Медведєв М. В., Донська Ю. В. Діджиталізація освітнього процесу в умовах епідемії COVID-19 на кафедрі акушерства і гінекології. *Професійна підготовка майбутніх фахівців медичної галузі на засадах міждисциплінарної інтеграції* : матеріали регіон. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 12 березня 2021 р.). Тернопіль : Вектор, 2021. С. 49–51.
9. Олійникова А. Р. Застосування кейс-методу в підготовці майбутніх медичних сестер. *Професійна підготовка майбутніх фахівців медичної галузі на засадах міждисциплінарної інтеграції* : матеріали регіон. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 12 березня 2021 р.). Тернопіль : Вектор, 2021. С. 45–46.

REFERENCES

1. Yavorskyi, P.V. (2019). Suchasni pidkhydy ta innovatsiini tekhnolohii v praktychnii pidhotovtsi medychnykh fakhivtsiv [Modern approaches and innovative technologies in the practical training of medical specialists]. *Mahistr medsestrynstva – Master of Nursing*, 2 (22), 106–112 [in Ukrainian].
2. Smith, J., Johnson, L., & Brown, K. (2021). The impact of nursing education on patient outcomes: A systematic review. *Journal of Nursing Education*, 60 (2), 76–82.
3. Pertseva, N.O., & Moshenets, K.I. (2021). Zastosuvannia suchasnykh informatsiinykh tekhnolohii v medychnii osviti [Application of modern information technologies in medical education]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky. Seriya "Medytsyna" – Perspectives and innovations of science. "Medicine" series*, 4 (4), 455–461 [in Ukrainian].
4. Krasnova, S.A. (2016). Model praktyko-orientovanoho navchannia v systemi pidvyshchennia kvalifikatsii serednoho medychnoho personalu [Model of practice-oriented training in the system of advanced training of nursing staff.]. *Molodyi vchenyi – Young scientist*, 16, 23–26 [in Ukrainian].
5. Fawaz, M.A., Hamdan-Mansour, A.M., & Tassi, A. (2018). Challenges facing nursing education in the advanced healthcare environment. *International Journal of African Nursing Science*, 9, 105–110.
6. Martyniuk, V.M., Malanchuk, L.M., Malanchyn, I.M., & Lymar, L.Ye. (2021). Vprovadzhennia osvithnikh interaktyvnykh tekhnolohii u navchalnyi protses na kafedri akusherstva i hinekolohii [Introduction of educational interactive technologies in the educational process at the Department of Obstetrics and Gynecology]. *Medychna osvita – Medical education*, 3, 49–52 [In Ukrainian].
7. Kozyratska, L.M. (2018). Zastosuvannia ihrovyykh tekhnolohii na praktychnykh zaniattiakh pry vyvchenni akusherskohinekolohichnykh dysyplin [Application of game technologies in practical classes in the study of obstetric and gynecological disciplines]. *Mahistr medsestrynstva – Master of Nursing*, 2 (20), 75–78 [in Ukrainian].
8. Petulko, A.P., Loskutova, T.O., Medvediev, M.V., & Donska, Yu.V. (2021). Didzhytalizatsiia osvithnoho protsesu v umovakh epidemii COVID-19 na kafedri akusherstva i hinekolohii [Digitalization of the educational process in the context of the COVID-19 epidemic at the Department of Obstetrics and Gynecology]. *Profesiina pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv medychnoi haluzi na zasadakh mizhdysyplinarnoi intehtatsii – Professional training of future medical specialists on the basis of interdisciplinary integration*. Materialy rehion. nauk.-prakt. konf. (Ternopil, 12 bereznia 2021 r.). (P. 49–51). Ternopil: Vektor [in Ukrainian].
9. Oliinykova A.R. (2021). Zastosuvannia keis-metodu v pidhotovtsi maibutnikh medychnykh sester [Application of the case method in the training of future nurses]. *Profesiina pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv medychnoi haluzi na zasadakh mizhdysyplinarnoi intehtatsii – Professional training of future medical specialists on the basis of interdisciplinary integration*. Materialy rehion. nauk.-prakt. konf. (Ternopil, 12 bereznia 2021 r.). (P. 45–46). Ternopil: Vektor [in Ukrainian].